

Een uit zijn verband gerukte uitspraak van Kuyper werd echter frequent door gereformeerden die de Gvvd te radicaal vonden geciteerd om hem als tegenstander van de drankbestrijding te afficheren. Zijn fameuze uitspraak 'bij de chocolade ketel en de water en melk karaf kweekt men geen geslacht van kloeke Calvinisten,' had hij gedaan om het schenken van wijn bij het oprichtingsdiner van de VU te rechtvaardigen, maar ging een eigen leven leiden om de borrel te rechtvaardigen.²⁵ De Gvvd had daarom ook heel wat in eigen kring uit te leggen en het ledental kwam nooit boven de 5.000 uit. De ruim honderd plaatselijke afdelingen hielden zich vooral bezig met progaganda, het bestrijden van drank-advertenties, het benaderen van kerkeraden en gemeenteraden met het aanbod om voorlichtingsbrochures aan jonge ouders te verstrekken en met incidentele huisbezoeken aan zware (gereformeerde) drinkers.

Predikanten en kerken

Er waren echter andere gereformeerde en hervormde kopstukken die zich met de drankbestrijding vereenzelvigden, zoals het hervormde ARP-kamerlid ds. A.S. Talma, minister van Handel, Nijverheid en Arbeid tussen 1908 en 1913, de gereformeerde jurist en Tweede Kamerlid V.H. Rutgers en hervormde theoloog en latere minister van Arbeid, J.R. Slotemaker de Bruïne, die een brug vormden tussen de belangengroep en de politiek.

Vanuit de NCGOV werd in 1903 de Predikanten Geheelonthouders Vereniging (PGV) opgericht. De drijvende kracht achter deze organisatie van rechtzinnige predikanten was J. Henri Ledeboer. Vier jaar later waren er al ruim 200 leden. Dat getal zou nog groeien tot 250, ongeveer tien procent van het totaal aantal predikanten maar daarna stagneren, terwijl naar schatting minstens een kwart van de predikanten geheelonthouder was. Ze bereikten dat er op de zondag voor hun jaarvergadering voor de drankbestrij-

ding werd gebeden in de kerken. Het lukte de predikanten echter niet om het drankgebruik te weren van christelijke toogdagen, zoals ze moesten ondervinden toen ze protesteerden tegen het uitbaten van bier op zendingsfeesten.²⁶

Individuele leden op invloedrijke posities zoals Slotemaker de Bruïne, voorzitter van de PGV en 30 jaar lang voorzitter van de NCGOV, probeerden wel de kerken bij de drankbestrijding te betrekken. Slotemaker maakte in 1920 een reis door Amerika en trok Nederland door met de boodschap *Wat Amerika ons leert*. Hij was vooral onder de indruk van de rol van de kerk. Hoewel de drooglegging nog geen jaar in werking was, wist Slotemaker al indrukwekkende wapenfeiten te rapporteren: kroegen werden schoenwinkels, de misdaad nam af, spaartegoden stegen en de welvaart nam toe. De voorspelling dat de hele wereld in 1925 drooggelegd zou zijn vond hij al te vermetel, maar hij geloofde dat wat in Amerika gebeurde elders ook mogelijk moest zijn. Andere Nederlandse 'spionnen' zoals de ambtenaar F.M.G. van Walsem en de socialist N.A. de Vries en P. van der Meulen, bevestigden het succes van de prohibitie en prezen de rol van Amerikaanse kerken. Zij bestreden de indrukken van de liberale en rooms-katholieke dagbladen dat het droge experiment tot mislukken was gedoemd. Hoewel deze gezaghebbende bronnen beslist oog hadden voor de verschillen tussen Nederland en de Verenigde Staten, bevorderden ze toch de gedachte dat de Amerikaanse oplossing van het drankprobleem de koers naar een onvermijdelijke toekomst uitzette.²⁷

Eén groot onderscheid met Amerika was de geringe steun die gevestigde kerken in Nederland aan de drankbestrijding verleenden. In Amerika vormden de kerken de kern van de Anti-Saloon League, de belangrijkste anti-alcohollobby, waarin vooral methodisten en presbyterianen al vanaf het begin alle steun hadden verleend. Omdat de opwekkingsbewegingen